

II. RECENZJE I NOTY

AGNIESZKA MICHALKIEWICZ-GOROL, (2020). *Aksjologiczny wymiar paidei w rozważaniach Sebastiana Petrycego z Pilzna*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, ss. 216

Podoktorska monografia Agnieszki Michalkiewicz-Gorol stanowi interesujące studium historyczno-filozoficzne w dziedzinie aktualności myśli pedagogicznej Sebastiana Petrycego (1554-1626). W ostatniej dekadzie problematyka aretologiczna bywa podejmowana coraz częściej przez młode pokolenie badaczy, które łączy swoje zainteresowania filozoficzno-etyczne z zagadnieniami wychowania i kształcenia młodych pokoleń. Jest to niewątpliwie odpowiedź na ponowoczesność, otwartość na pluralizm idei (światopoglądowy, wyznaniowy, filozoficzny, teoretyczny, ideologiczny itp.), w wyniku której dochodzi z jednej strony do poszukiwania korzeni polskiej myśli społeczno-wychowawczej, z drugiej zaś – także do wzbogacania współczesnej myśli i praktyki pedagogicznej o wciąż aktualne, a słabo dostrzegane wątki w literaturze z zakresu szeroko pojmowanej humanistyki.

Studiujący pedagogikę mogą spotkać się z syntetycznym omówieniem poglądów tego arystotelika, który przecież nie napisał żadnego osobnego dzieła o kształceniu czy wychowaniu. Twórczością Petrycego interesowali się bowiem bardziej literaturoznawcy i filozofowie, aniżeli pedagodzy. Podjęcie tego zagadnienia jest przejawem zainteresowania badaczki wyłuskaniem z pola własnych zainteresowań poznawczych kwestii, które nie były dotychczas przedmiotem głębokiej diagnozy i interpretacji. Jak wiemy, zakres prowadzonych przez historyków wychowania analiz nie uwzględniał w szerszym zakresie kwestii, jaką jest w tym studium koncepcja dzielności (cnót) i dążeń do doskonałości człowieka w toku wychowania. Dla historii myśli pedagogicznej czy badań z dziejów oświaty oraz pedagogiki filozoficznej tego typu badania są wartościowe ze względu na ich interdyscyplinarny charakter.

Niniejsza książka ma znaczenie dla współczesnej pedagogiki ogólnej i komparatystyki myśli pedagogicznej. Pozwala bowiem współczesnym aretologom pedagogicznym zobaczyć i porównać, w jakiej mierze filozoficzno-pedagogiczna koncepcja Sebastiana Petrycego jest ponadczasowa oraz czy wzbudza potrzebę powrotu do stawiania nauczycielom i wychowawcom pytań pierwszych. W końcu, problem istoty i jakości wychowania jest tak stary, jak kulturowa świadomość

i spór na temat owego fenomenu w dziejach nauki. Jak twierdzi Autorka książki już we wstępie, przedmiotem jej analityczno-krytycznych badań są te rozważania Petrycego, które lokują się w obszarze antropologii filozoficznej i etyki pedagogicznej. Zatem, zakres własnych analiz został dobrze ulokowany na tle dotychczasowych badań. Klarownie zostało także określone pole problemowe, charakterystyka przyjętych założeń metodologicznych. Co ważne, badaczka dokonała ciekawej interpretacji renesansowych idei Petrycego, przedstawiając jego myśl pedagogiczną w zupełnie nowym świetle i kontekście historyczno-kulturowym.

Treść monografii uświadamia nam, jak historia kołem się toczy, pośrednio obnażając słabości i nieskuteczność edukacji, która przez wieki nie była i nie jest w stanie dokonać „moralnej przemiany społeczeństw i obywateli” w procesie wychowania dzieci i młodzieży. Możemy dzięki temu studium rozpoznać odwieczny dylemat, w jakim stopniu każde kolejne pokolenie jest nieskuteczne w tej sferze wychowania społeczno-moralnego pomimo posiadanej przecież świadomości uwarunkowań procesów, które powinny być coraz lepiej wzmacniane. W toku lektury pojawia się pytanie, jak to jest możliwe, że przekonania Kwintyliana – o roli nauczyciela, Vivesa – o byciu wzorem osobowym dla podopiecznych, czy Petrycego – o istocie i uwarunkowaniach szlachectwa nadal są wyzwaniem czy zobowiązaniem etycznym, a nie kanonem kulturowym w relacjach międzyludzkich. Może rację mieli humaniści naszych dziejów, że nieustannie z pokolenia na pokolenia, źle i/lub nieskutecznie wychowujemy dzieci i młodzież, gdyż zbyt wiele jest w środowisku życia toksyn oraz nierugowalnych patologii postaw wśród części ludzi dorosłych. Czyż nie mamy obecnie dylematu napięcia między entuzjazmem a zwątpieniem w pracy wychowawczej?

Książkę Agnieszki Michalkiewicz-Gorol cechuje bogactwo wykorzystanej literatury przedmiotu, co świadczy zarazem o erudycji Autorki i wysokim poziomie kompetencji poznawczych w zakresie filozofii epoki renesansu. Tego typu studia wymagają trafnego poszukiwania źródeł, docieklivości poznawczej oraz umiejętności budowania własnej narracji. Rozprawa powinna zainteresować nie tylko pedagogów, ale także współczesnych politologów czy filozofów polityki, gdyż znajdują w niej wciąż aktualne przesłanie dotyczące właściwego doboru osób do pełnienia funkcji publicznych, urzędowych (lepiej zlecić urząd bogatemu, żyjącemu zgodnie z cnotą, niż biednemu, bez czci, honoru i cnoty), by nie tylko nie rzadzili źle, ale i nie czynili tego kosztem obywateli (problem korupcji).

Pedagodzy zaś odnajdą w niej także to, co stanowi przedmiot współczesnych sporów i kontrowersji kulturowych, oświatowych, edukacyjnych, czy naukowych, jak na przykład kwestia eugeniki, ale i naturalnego karmienia noworodków, wychowania moralnego i estetycznego, problem pozycji kobiety w rodzinie i społeczeństwie, macierzyństwa, wychowania w zgodzie z płcią biologiczną, zakresu koniecznego wykształcenia nauczycieli, błędów wychowania dzieci elit, roli swobody i przymusu w edukacji, demokratyzacji, praw i obowiązków obywateli, orzekania o dojrzałości szkolnej, roli wychowania fizycznego i zdrowotnego, kształcenia mówcy (por. dzisiaj autoprezentacja), trudności tłumaczenia cudzych tekstów, zachowania tożsamości znaczeń kulturowych czy aksjonormatywnych, metody badania tekstów humanistycznych i tym podobnych.

Kategorie cnót, między innymi męstwa, dzielności, nie są bez znaczenia w świecie iluzji, powierzchowności czy migotających znaczeń. Autorka książki znakomicie radzi sobie z figurami retorycznymi tak odległych przecież stylistyk, za co należą się jej wyrazy szczególnego uznania. Treść pracy nie pozostawi czytelnika bez oddźwięku własnych myśli i emocji, a może budować przestrzeń do dialogu wewnętrznego. Niezwykłe wartościowe są także porównania myśli Petrycego z rozważaniami jego następców, kontynuatorów, czy jedynie nawiązujących do nich lub czyniących z nich przedmiot własnych dociekań. Dzięki temu widzimy, jak ulegała ona rozszczepianiu, parcjalnemu zastosowaniu w innych podejściach do wychowania czy kształcenia, jak stawała się – mówiąc językiem J.H. Pestalozziego – „odżywką” dla ducha kolejnych pokoleń humanistów, w tym także pedagogów. Polecam niniejszą rozprawę nie tylko historykom wychowania, ale także teoretykom i filozofom wychowania.

Bogusław Śliwerski

ORCID 0000-0002-3875-8154

LIDIA BIELINIS, (2022). *Uczenie się w przestrzeniach cyfrowych uniwersytetu. Studium teoretyczno-empiryczne*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, ss. 336

Książka Lidii Bielinis, adiunktki pracującej w Katedrze Pedagogiki Społecznej i Metodologii Badań Edukacyjnych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, powstała na podstawie rozprawy doktorskiej, przygotowanej pod kierunkiem prof. dra hab. Henryka Mizerka i dr Moniki Grochalskiej, zatytułowanej *Doświadczenie przestrzeni cyfrowej w procesie uczenia się młodych dorosłych (na przykładzie grup edukacyjno-dyskusyjnych w mediach społecznościowych)*. Recenzentami w postępowaniu doktorskim byli prof. dr hab. Roman Leppert oraz prof. UAM dr hab. Jacek Pyżalski. Zarówno bazowy manuskrypt doktoratu, jaki i jego książkowa odsłona stanowią dzieła wybitne, odkrywcze i wnoszące istotny wkład w dyskurs naukowy.

Praca dotyczy skąpo omawianego w literaturze problemu i wyjątkowo rzadko badanego zagadnienia, a mianowicie technologicznego wspomaganego uczenia się młodzieży akademickiej. Choć bowiem badacze z całego świata debatują nad tym, jak nowatorskimi rozwiązaniami technologicznymi można wspierać proces uczenia się dzieci oraz uczniów i uczennic szkół podstawowych czy średnich, wyjątkowo rzadko podejmują kwestię technologicznych wzmocnień aplikowanych w procesie uczenia się uniwersyteckiego. W konsekwencji, uczenie się szczebla wyższego „styka się” z technologiami głównie w kontekście kursów online, czy wykorzystywania rzeczywistości wirtualnej podczas realizacji praktycznych kursów, na przykład z zakresu ratownictwa medycznego. Autorka znakomicie wypełniła tę lukę, podejmując pogłębione i interdyscyplinarne studia, świetnie osadzone w aktualnym dyskursie naukowym, a jednocześnie odzwierciedlające obecne potrzeby społeczne.